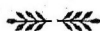

ják, hogy érdemes volt kísérletezni, új eljárásokkal próbálkozni. Az eredmények további kísérletekre serkentenek.

Úgy tervezzük, hogy e folyóirat hasábjain a bevezető beszélgető tanfolyammal kapcsolatos további tapasztalatainkról is beszámolunk.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Б. Беляев: Психологические основы обучения русскому языку в национальных школах
Русский язык в национальной школе 1962/3
- В.В. Краевский и Л. С. Шеляпина: Как приступить к занятиям по иностранному языку в начальной школе
Начальная школа 1961/II.
- А. С. Шкляева: Из опыта воронежского университета по перестройке преподавания иностранных языков
Иностранные языки в школе 1962/5
- А. С. Шкляева: Вводный устный курс французского языка в практике учителей Воронежа
Иностранные языки в школе 1962/6
- А. П. Старков: Урок иностранного языка при обучении устной речи
Иностранные языки в школе 1962/6
- T. Mueller: A modern idegen nyelvek oktatásának új irányelvei. The Education Digest*
1960. 8.
- Maja Beck—Inge Wolter: Eredményesebb kezdőfokú orosz nyelvoktatást. Fremdsprachen-*
unterricht 1963. 3.
- Kosaras István: A nyelvoktatás szóbeli kezdő szakaszáról. INyT 1963. VI. 6.*
- Hlavács József: Az auditív lexikatanítás és gyakorlati megoldása az általános iskolában.*
INyT 1962. V. 3.

TÓTH JÓZSEF

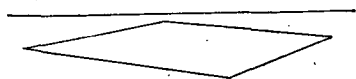
szakvezető tanár

AZ ALAPSÍKRA ILLESZKEDŐ SZÖGLETES TÉRFORMÁK VONALTÁVLTATI ÁBRÁZOLÁSA

Az általános iskolában a tanulóknak meg kell ismerniök a szögletes tárgyak lát-
szati elváltozásainak törvényszerűségeit. E törvényszerűségek megismerése segíti őket
abban, hogy a rajzlap síkján a térben levő tárgyakat képszerűen tudják ábrázolni.
A tanulók az alsó tagozatban (Fakitermelés, A tél örömei stb.) és a felső tagozatban
(Edényvásár, Plakátragasztás stb.) a tematikus rajzoknál már foglalkoznak a térkép-
zéssel. Megfigyelés alapján már tudják, minél közelebb van egy tárgy hozzánk, annál
nagyobb a rajza és sötétebb a tónusa. A rajzlapon annál lejjebb kell rajzolni. A kör
látászati ábrázolásánál foglalkoztunk a rálátás és az alálátás problémáival. Megfigyel-
ték, minél jobban közeledik a kör a szemsíkhoz, annál keskenyebb lesz annak a lát-
szati képe. A térképzés legfontosabb eszközével, a vonaltávltattal a tanulók még nem
foglalkoztak.

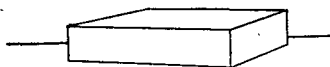
Tudom azt, hogy a tanuló rajzolási tevékenységében arra törekszik, hogy a meg-
rajzolandó tárgyat minél pontosabban ábrázolja. Viszont nem tudtam, de szerettem

volna megtudni azt, hogy a tanulók mennyire rajzolják helyesen a szögletes tárgyakat, mielőtt megismernék a függőleges és a vízszintes helyzetű szögletes síklapok vonaltávlati ábrázolását. Ezért végeztem el az alábbi kísérleti feladatot a VII. b. és a VII. c. osztályban: (1. rajz.) (2. rajz.) (3. rajz.)

1. rajz

Általános helyzetű rajzlap (az egyik szöge felől nézve) vázlatos ábrázolása

2. rajz

Általános helyzetű téglalapot vonalas rajza

3. rajz

Általános helyzetben egy doboz vonalas távlati ábrázolása

A tanulók semmiféle előkészítést nem kaptak. A rajzolás alatt korrektúrát nem végeztem. A három rajz elkészítésére kb. 45 percet kaptak. A rajzok értékelésénél a legjobb rajzra 5 pontot adtam, a leggyengébb nem kapott pontot.

Érdeemes a két osztály eredményeit összehasonlítani:

	lap	tégla	doboz
VI. b osztály	67	73	75 pont
VI. c „	58	72	83 „
összesen:	125	145	158 pont
Nagy rálátással rajzolta:			
VI. b osztály	23	19	14 tanuló
VI. c „	26	18	17 „
összesen:	49	37	31 tanuló

A pontok száma azt igazolja, hogy a lap, a téglalap és a doboz közül a doboz távlati képe sikerült a legjobban. Úgy gondolom, ez nem véletlen. A doboz külső (a tanulóhoz közelebb levő) oldalának sötétebb tónusa és a mögötte levő világosabb oldal tömege jó összehasonlításra ad alkalmat. A doboz függőleges helyzetű oldalait függőleges helyzetű rajzlap síkján kell ábrázolni, ez is megkönnyíti a tanulók munkáját. Viszont a téglalapot vízszintes helyzetű lapját a függőleges helyzetű rajzlapon nehezebb megrajzolni.

A kísérlet alapján ebben a tanévben a VII. osztályban a függőleges helyzetű, síklapú tárgyak ábrázolása után az alsósíkra helyezett dobozt rajzoltuk elsőknek. Ezzel kezdtem el azt a feladatsort, amely a vízszintes helyzetű, egyszerű, szögletes testek vonaltávlati ábrázolásával foglalkozik.

Mivel a gyermek az általános iskola legnehezebb anyagához jutott el, helyesnek láttam az óra levezetésének részletes-tervezetszerű közlését.

<i>Munkakeret:</i>	Természet utáni tanulmány
<i>A tanítás helye:</i>	VII. osztály
<i>Téma:</i>	Alapsíkra illeszkedő hasáb (ládikó)
<i>A tanítás anyaga:</i>	Vízszintes helyzetű hasáb távlati képe és annak vetett árnyéka
<i>Oktatási cél:</i>	Vízszintes és függőleges helyzetű lapok távlati ábrázolása. Árnyékszerkesztés
<i>Nevelői cél:</i>	A szögletes forma főleg emberi alkotás, a természetben kevés fordul elő
<i>Új fogalom:</i>	Árnyékválasztó
<i>Technika:</i>	Akvarell (rokon színek alkalmazása)
<i>Szeml. eszközök:</i>	Ferenczy Károly: Napos délelőtt c. műve
<i>Modell:</i>	Téglák (sárga) drapéria (barna).

I. KAPCSOLAT AZ ELŐZŐ ÓRA ANYAGÁVAL

Függőleges helyzetű ablaktok ablakszárnyakkal. A függőleges és tőlünk távolodó vízszintes helyzetű egyenesek távlati képe. Az egymással párhuzamos egyenesek összetartanak és a szemsíkon egy pontban találkoznak.

Modellbeállítás

A tárgyasztalon úgy helyezem el a dobozt, hogy az általános helyzetű legyen.

II. CÉLKITŰZÉSEK

A mai órán az alapsíkra illeszkedő szögletes tárgyat — ládikót — fogunk rajzolni és festeni.

III. AZ ÚJ ANYAG FELDOLGOZÁSA

Szemléltetés

a) Tárgyi szemléltetés.

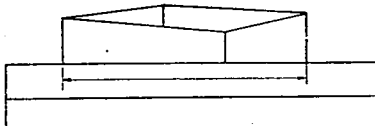
Miből készült a doboz? Milyen alakú és hány lapból tudnád elkészíteni? (Itt hozom ki a nevelői célt.)

b) Rajzi szemléltetés.

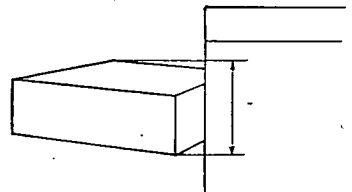
A közös szemléltetést ütemszerűen végezzük. Hány lapot látunk és milyen helyzetűek azok? Megállapítjuk, hogy ezek között nincs olyan, amelyik ne rövidülne. A távolabbi két lapból igen keveset látunk. Megfigyeljük azok formáját.

c) Arányviszonyai.

Az egészből a részek felé haladunk. A rajztábla segítségével megállapítjuk a modell két fő arányát és azokat egymáshoz viszonyítjuk. (4. rajz.) (5. rajz.)

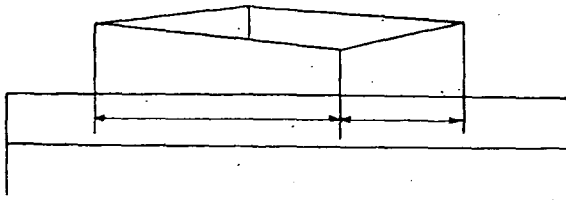

4. rajz

5. rajz

A hozzánk legközelebb eső két oldal iránya és aránya a legközelebbi függőleges élhez viszonyítva. (6. rajz.)

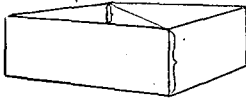

6. rajz

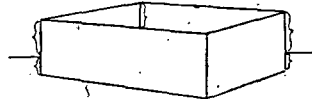
A legnagyobb oldal és vele párhuzamos oldal magassága (7. rajz.)

Könnyű az arányok megállapítása (a kísérleti feladatomból már utaltam erre). A rálátás szempontjából ez döntő. Ebből a szempontból igen lényeges a legtávolabbi csúc, illetve függőleges él helyének megállapítása a legközelebbi csúcshoz, illetve függőleges élhez viszonyítva.

Végül megállapítjuk, hogy a ládikó tömegéből mennyi esik az előtér, a háttér elé, azaz a dobozt az előtér és a háttér metszévonalára — a háttérvonal — látszólag hol metszi el. (8. rajz.)

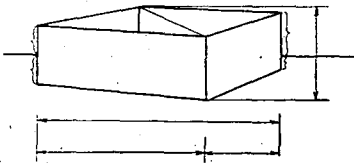
7. rajz

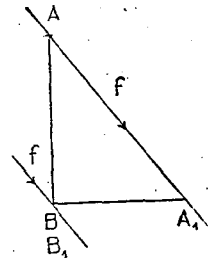
8. rajz

A táblai magyarázó rajzzal rögzítem a vázolás menetét, közben a tanulók csendben újból megfigyelik a modell fő és részformáit s azok arányait. Jelöljük a ládikó vastagságát. (Ezután letakarom a táblai vázlatomat.)

A helyes képkivágás megbeszélése után a tanulók megkezdik a vázolást. A vázolás közben egyéni és osztálykorrektúrát végzek. A felvázolás után közös ellenőrzés következik. A táblai vázlatomon mutatom, hogy a tanulók mit figyeljenek meg a modellen és azt rajzukkal összehasonlítják. Az elrajzolásokat javítják. (9. rajz.)

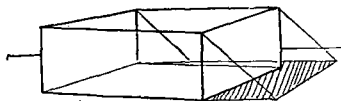
9. rajz

10. rajz

Árnyékszerkesztés

Az A és B pontnak ott lesz a vetett árnyéka, ahol az érintő sugarak átdöfik a fényt felfogó felületet. (A, B,) A rúd (A B) vetett árnyéka az A, B, között levő távolság. A tanult ismereteket a ládikó árnyékának megrajzolásánál felhasználjuk. (10. rajz.)

11. rajz

A dobozon megállapítjuk az árnyékválasztó éleket, majd a táblai vázlaton meg-
rajzolom az alapsíkra vetett árnyékát. (11. rajz.)
A vetett árnyékot a tanulók is megrajzolják.

Festés.

Szín és tónusértékek megállapítása. A színegyeségekből haladunk a színárnyalatok
felé. Sárgákat és barnákat használunk. A festés sorrendjének megbeszélése után meg-
kezdik a munkát. Korrektúra.

IV. BÍRÁLAT, EREDMÉNYMÉGÁLLAPÍTÁS

A fali táblán négy tanulórajzot helyezek el.

Bírálati szempontok: arányok,
rálátás,
szín- és tónusértékek.

V. TANÁRI ÉRTEKELÉS A TANULÓK MUNKÁJÁRÓL ÉS MAGATARTÁSÁRÓL

Végül még csak annyit szeretnék megemlíteni, hogy ebben az évben kevesebb kor-
rektúra mellett, jobb tanulórajzokat kaptam, mint az előző tanévekben.

JÓSA ZOLTÁN

főiskolai adjunktus

AZ OKTATÁS MOZZANATAINAK DIALEKTIKUS ALKALMAZÁSA EGY BIOLÓGIAI ÓRA ELEMZÉSÉNEK TÜKRÉBEN

(A TULIPÁN)

A hagyományos vegyes típusú tanórák szerkezetének általában az a jellemzője,
hogy az oktatás folyamatának mozzanatait (műveleteit) szukcesszív módon metafizi-
kusan alkalmazza. Az oktatás mozzanatainak ez az egymástól elkülönülő — a her-
bartizmus hatását tükröző — szakaszos egymásutánisága teszi formálissá és sablonossá
a tanórák szerkezeti felépítését. A vegyes típusú tanórák szerkezete általánosan a
következőképpen tagolódik:

1. Az ismeretek ellenőrzése (a számonkérés).
2. A tanulók megismertetése a tényekkel.
3. A tények elemzése.
4. Absztrakció, általánosítás (ítélet-, fogalomalkotás).
(A 2., 3. és 4. mozzanat közösen jelenti az új ismeretek nyújtását.)
5. Az ismeretek megszilárdítása, rögzítése.

Az oktatási mozzanatoknak szakaszokra való tagolása megmervítette az órák
strukturális felépítését. Az ellenőrzés önálló szerkezeti egységgé különítése elszakí-
totta az ellenőrzést a többi oktatási mozzanattól. Az elkülönítés eredményeképpen
a számonkérés főleg az emlékezés és a szorgalom ellenőrzésére korlátozódik. Általá-
nosságban elmondhatjuk, hogy a „számonkérés” a tanórák formális jelenségévé vált.